

Suomen Työnäköseuran suositus erityistyölaseista 2017

1. Yleistä
2. Käsitteet
3. Työntekijän
4. Työnantaja
5. Erityistyölasien hankintaprosessi
6. Lainsäädännön tulkinnanvaraiset ja uudet kohdat
7. Erityistyölasien suositeltavat kriteerit
8. Piilolasit
9. Etätyö

1. Yleistä

Erityistyölasit Suomessa perustuvat näyttöpäätetyöstä annettuun EU-direktiiviin (90/270/ETY), Valtioneuvoston päätökseen 1405/93 ja Työterveyslaitoksen ja Sosiaali- ja terveysministeriön ”Työterveyshuolto näyttöpäätetyössä”- tulkintaohjeeseen. Lakiteksti ja siitä annetut ohjeistukset ovat väljiä ja antavat tilaa laajalle tulkinnalle.

Tästä johtuen erilaisia tulkintoja asiasta ovat tehneet optinen toimiala, työterveyshuollot, työnantaja- ja työntekijäosapuolet.

Lainsäädännön tarkoitus on turvata sekä työntekijän, että työnantajan oikeudet, edistää hyvää näkemistä ja ergonomista työskentelyä näyttöpäätetyössä ja varmistaa näkemisen osalta turvallinen työskentely ja tuloksellinen työnlaatu.

Suomen Työnäköseura haluaa antaa oman suosituksensa erityistyölasiasiassa, pyrkien esityksessään selventämään asiaa ja säilyttämään lain hengen, huomioiden kaikkien osapuolten edun.

2. Lasityyppien määrittely

Näyttöpäätetyöhön määrättävistä laseista käytetään erilaisia termejä, joita saatetaan sekoittaa keskenään.

2.1 Yleiskäyttöön tarkoitetut silmälasit

määrätään silmien taittovirheen korjaamiseksi. Yleislaseissa käytetään erilaisia linssityyppejä henkilön iästä ja näkötarpeista riippuen. Yleislaseilla voidaan nähdä kauas tai lähelle tai vaihtoehtoisesti sekä kauas että lähelle.

2.2 Työlasit

määrätään tiettyä työtä ja siinä tarvittavia katseluetäisyyttä varten. Työlasit eroavat useimmiten yleislaseista voimakkuuden, linssityypin tai linssien asennuksen suhteen.

2.3 Näyttöpäätelasit

määrätään ja mitoitetaan erityisesti näyttöpäätetyöhön ja siinä tarvittaville katseluetäisyyksille. Näyttöpäätelasit voidaan määrätä kenelle tahansa, joka kokee vaikeutta näkemisen tai näkemiseen liittyvän ergonomian osalta näyttöpäätetyössä ja näöntutkimuksen perusteella normaalista poikkeavalla lasivoimakkuudella tilannetta voidaan parantaa.

Kaikissa edellä mainituissa tapauksissa lasit voi kustantaa henkilö itse tai työnantaja niin halutessaan. Työnantajan kustantaessa lasit, ne ovat useimmiten verotettavaa tuloa työntekijälle, koska mikään lasityypeistä ei ole lain tarkoittama erityinen silmälasit, joka tuottaisi työnantajalle direktiivin edellyttämän korvausvelvoitteen.

2.4 Erityistyölasit

ovat Valtioneuvoston päätöksen 1405/1993 – ”EU direktiivi” 90/270 ETY- mukaiset silmälasit, jotka työnantaja hankkii näyttöpäätetyötä tekevällä työntekijälle, kun lain edellyttämät kriteerit täyttyvät. **Työnantajan on korvattava erityistyölasit, jos työnäkemiseen koulutetun* optikon tai silmälääkärin lausunnosta selvästi ilmenee, että tavanomaiset yleiskäyttöön tarkoitetut silmälasit eivät ole työhön sopivat, ja että työntekijä tarvitsee toiset, erilaiset silmälasit näyttöpäätetyöhön.**

*Työterveyshuollon asiantuntijakoulutus optikoille. Pätevyys on henkilökohtainen. Yhden henkilön suorittama laillistuskoulutus ei anna oikeutta määritellä erityistyölaseja tai antaa lausuntoja asiassa muille liikkeen optikoille. Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä antaa ammattihenkilölle kuitenkin mahdollisuuden tehdä tilapäisesti toisen laillistetun henkilön tehtäviä. Tällöin vastuu tekemisestä kuuluu ammattioikeudet omaavalle. Toiminnan tulee aina olla tilapäistä ja valvottua (max. 6kk)

Erityistyölaseilla ei tarkoiteta tiettyä linssityyppiä, mutta niillä ei pääsääntöisesti nähdä kauas. Ne poikkeavat henkilön normaaleista yleiskäyttöön tarkoitetuista silmälasista voimakkuuden, linssityypin tai linssien asennuksen suhteen.

3. Työntekijä

Työntekijä myy työpanoksensa työnantajalle pääsääntöisesti työkykyisenä aiottuun työtehtävään. Tämä koskee myös näkemistä. Jokaisen tulisi oma-aloitteisesti huolehtia siitä, että näkö on riittävän hyvä työtehtävien hoitamiseen, käymällä säännöllisesti optikon tai silmälääkärin tutkimuksessa, sekä hankkimalla ja käyttämällä tarvittaessa ajan tasalla olevia, tarkoituksenmukaisia yleislaseja.

Näyttöpäätetyötä tekevä henkilö on oikeutettu saamaan työnantajan kustantamat erityistyölasit käyttöönsä, jos hän on huolehtinut näkemisestään em. tavalla ja muut lain edellyttämät kriteerit täyttyvät.

4. Työnantaja

Lainsäädännön mukaisesti työnantaja on velvollinen huolehtimaan näyttöpäätetyöntekijän säännöllisistä työhön liittyvistä terveystarkastuksista, joiden yhteydessä myös näkö tutkitaan. Työnantaja huolehtii myös työpisteen oikeasta ergonomiasta työvälineiden, kalusteiden ja valaistuksen osalta. Erityistyölasit voi Valtioneuvoston päätöksen mukaan saada työntekijä, joka ei tule toimeen omilla ajantasaisilla silmälasillaan työpisteen ergonomiasäätöjen jälkeen. Tällöin näyttöpäätetyöntekijä saa työterveyshuollosta lähetteen työnäköoptikon tai silmälääkärin näöntutkimukseen.

Jos optikon tai silmälääkärin tutkimuksessa todetaan erityistyölasien tarve, on työnantaja velvollinen kustantamaan erityistyölasit työntekijälle. Työnantajalla ja työterveyshuollolla on lopullinen päätäntävalta lasien hankkimisesta työnäköoptikon / silmälääkärin puoltavan lausunnon jälkeenkin. Työnantaja vastaa lain edessä tästä päätöksestään, jos se poikkeaa esim. optikon puoltavasta lausunnosta.

Lainsäädäntöä on tulkittu yleisesti siten, että erityistyölasien hankkimisesta ei tule koitua kustannuksia työntekijälle. Minimissään tämä tarkoittaa sitä, että työnantaja määrittelee kohtuullisen maksimikorvaussumman kehyksestä ja maksaa linssit kokonaan perusmuodossaan, sekä niiden hankkimiseen tarvittavan erityistyölasitutkimuksen.

Työnantaja voi esittää korvauskaton korvattaviin erityistyölaseihin.

5. Erityistyölasien hankintaprosessi

Erityistyölasien hankinta tapahtuu aina työterveyshuollon kautta. Kun työntekijällä on ongelmia näyttöpäätetyössä, hän on ensin yhteydessä omaan työterveyshuoltoonsa.

- 5.1 Työterveyshuollossa arvioidaan ongelmat ja tarvittavat toimenpiteet. Jollei aiempia lasia ole käytössä, ohjataan henkilö optikolle tarkastukseen ja hankkimaan tarvittaessa yleislasit omakustanteisesti.
- 5.2 Jos henkilö on ikänäköinen ja omat yleislasit ovat oletettavasti ajan tasalla, suoritetaan työterveyshuollon toimesta arviointikäynti työpaikalla. Käynnin yhteydessä tarkastetaan työpisteen ergonomia ja mitat sekä tehdään tarvittavat muutokset. Jos ongelmat edelleen jatkuvat, antaa työterveyshuolto työntekijälle erityistyölasilähetteen, josta selviää työpisteen mitta- ja muut tarvittavat tiedot.
- 5.3 Työntekijä varaa ajan työnäköoptikolle erityistyölasitarkastusta varten. Jos henkilölle on tehty silmäleikkaus tai hänellä on todettu silmänsairaus, on aika varattava ensin silmälääkärille, joka tutkii silmän terveydentilan. **Erityistyölasilausunto suositellaan tässäkin tapauksessa jätettäväksi koulutetun työnäköoptikon tai työnäkemiseen perehtyneen silmälääkärin tehtäväksi.**
- 5.4 Jos erityistyölasilausunto on puoltava, tekee työnantaja tai työterveyshuolto lopullisen päätöksen lasien kustantamisesta. Jos työnantajalla on sopimus erityistyölaseista optikkoliikkeen kanssa, voidaan lasit laittaa tilaukseen myös suoraan puoltavan lausunnon jälkeen. Erityistyölasilausunto toimitetaan aina lähetteen antaneelle työterveyshuollolle.

6. Tulkinnanvaraiset ja uudet asiat.

Erityistyölaseja käsittelevä lainsäädäntö on vanha ja kaipaisi selkeästi jo uudistamista. Näyttöpäätteellä tehtävä työ on yleistynyt huomasti lainsäädännön laatimisen jälkeen; työtä näyttöpäätteen kanssa tehdään enemmän ja yhä erilaisemmissa ammateissa.

Samaan aikaan myös yhteiskunta on muuttunut; ennen tämä ”erityinen”, normaalista poikkeava, näyttöpäätteen kanssa työskentely ei ole enää niin erityistä. Lähes kaikilla on myös kotona tietokoneet, läppärit, tabletit ja älypuhelimet, jotka aiheuttavat samat näkövaatimukset myös kotioloihin, kuin aiemmin työpaikoilla.

Erityistyölasiasiaa tulee harkita siten, että tulkinnat ovat oikeita ja kohtuullisia kaikkien osapuolien kannalta

6.1. Yleiskäyttöön tarkoitettujen lasien määrittely

Valtioneuvoston päätöksen 7. pykälässä sanotaan:

”Työnantajan on hankittava työntekijälle näyttöpäätetyöhön sopivat erityiset silmälasit tai muut apuneuvot, jos niiden tarpeellisuus on 3 §:n 2 momentin mukaiset työnantajan velvollisuudet huomioon ottaen käynyt ilmi 6 §:ssä tarkoitettussa tarkastuksessa eivätkä tavanomaiset silmälasit ole työhön sopivat”

Tavanomaisilla silmälasilla on tulkittu tarkoitettavan tavanomaisia, yleiskäyttöön tarkoitettuja laseja. Kuinka nämä määritellään? Riittävätkö lukulasit? Voiko työnantaja vaatia moniteholasien tai syväterävien hankintaa omakustanteisesti, ennen kuin se korvaa erityistyölasit?

Minimivaatimus yleislasiensa osalta on se, että ko. henkilöllä on ajan tasalla oleva näkö sekä kauko- että lukuetäisyydelle. Lainsäädännön yleisen tulkinnan mukaan ajatellaan niin, että yleislaseja hankittaessa tulisi huomioida kaikki päivän mittaan tarvittavat etäisyydet. Kun huomioidaan kotikäytössä olevien tietokoneiden ja muiden näyttölaitteiden yleistymisen, pelkillä yksiteholaseilla lienee vaikeutta onnistua tässä, kun kyseessä on ikänäköinen henkilö, jolla on korkea lähilisa (add). Tästä syystä monen työnantajan tulkinta siitä, että ikänäköisen henkilön yleislasi on moniteholasi, puoltaa paikkaansa.

Lainsäädännön tulkinnanvaraisuuden vuoksi Suomen Työnäköseura suosittelee yleislasiensa määrittelyssä liukumaa. Kun henkilöllä on pieni lukulisa, on vähimmäisvaatimuksena ajantasainen kauko- ja lähinäkö esim. omin silmin ja yksiteholähilaseilla korjattuna. Korkeilla lukulisilla ei yksiteholukulasi enää riitä yleislasiaksi, työskentelyetäisyyttä näyttöpäätteelle ei niissä ole huomioitu millään lailla. Näissä tapauksissa ei ole perusteltua hyväksyä yksiteholähilaseja ajan tasalla olevaksi yleislasiakorjaukseksi.

Työnantaja voi ohjeistaa em. perustelujen vuoksi, että työntekijän tulee ensin hankkia itse joko syväterävät- tai moniteholasi, ennen kuin erityistyölasit korvataan.

6.2 Valmislasien hyväksyminen yleislaseiksi

Valmislasien hyväksymistä erityistyölasilainsäädännön tarkoittamiksi yleislaseiksi ei voida pitää suositeltavana. Lasit ovat aina tasapariset, niissä ei ole huomioitu mahdollista hajataittoa tai silmäterien väliä ja niiden laadussa on vaihtelua.

6.3 Taittovirheleikkaukset ja muut taittovirheeseen vaikuttavat leikkaukset

Silmäkirurgia on kehittynyt lain laatimisajankohdan jälkeen monin tavoin. Tästä syystä asiaa ei mainita erityistyölaseja koskevassa lainsäädännössä. Muita taittovirheeseen vaikuttavia leikkauksia voivat olla esim. linssileikkaukset tai kaihileikkaukset. Taittovirheleikkauksen läpikäynyttä henkilöä tulee kohdella erityistyölasien osalta samalla tavalla kuin henkilöä, jolla on luonnostaan leikkauksen tulosta vastaava näkötilanne.

7. Erityistyölasien suositeltavat kriteerit

- 7.1. Valtioneuvoston päätöstä 1405/1993 sovelletaan työhön ja työpisteisiin, joissa merkittävä osa työstä tehdään näyttöpäätettä käyttäen, pois lukien päätöksessä erityisesti mainitut työtehtävät. Työnantaja ja työterveyshuolto päättävät merkittävyyden määrän.
- 7.2. Työntekijällä on ongelmia näkemisessä näyttöpäätetyössä
- 7.3. Työntekijä on kertonut tilanteesta työterveyshuollossa, työpisteen ergonomia on tarkastettu (tarpeen mukaan korjattu) työterveyshuollon toimesta, eivätkä ongelmat ole poistuneet. Työntekijä on saanut työterveyshuollosta asianmukaisen lähetteen, johon tarvittavat mitat on otettu ja muut tiedot kirjattu työterveyshuollon toimesta.
- 7.4. Erityistyölasitutkimuksen tekee ja lausunnon antaa Työterveyshuollon asiantuntijakoulutuksen saanut työnäköoptikko. Tutkimuksen ja lausunnon voi lain mukaan tehdä myös työnäkemiseen perehtynyt silmälääkäri.
- 7.5. Erityistyölasit ovat yleensä tarpeen ikänäköisillä työntekijöillä, jos työympäristöä ei voi muuttaa siten, että tavanomaiset silmälasit soveltuvat työhön. Poikkeustapauksissa erityistyölasit voidaan määrätä myös nuoremmalle henkilölle. Näitä ovat esim. silmäleikkausten jälkitilat, silmäsairaudet tai ongelmat silmien yhteistoiminnassa.
- 7.6. Erityistyölasit eivät voi olla työntekijän ensimmäiset tai ainoat käytössä olevat silmälasit.
- 7.7. Työntekijällä on käytössään ajan tasalla olevat yleislasit, eivätkä ne sovellu työtehtäviin. Olemassa olevien lasien ajantasaisuus määritellään enintään 0,50 dpt erona uuteen silmälasimääräykseen. Yleislaseilla tulee nähdä vaivattomasti ja tarkasti kaikille niille etäisyyksille, joita päivän mittaan arkielämässä tarvitaan.
- 7.8. Erityistyölasit poikkeavat normaaleista yleiskäyttöön tarkoitetuista laseista voimakkuuden (0,50 dpt), linssityypin tai asennuksen suhteen. Erityistyölaseilla ei pääsääntöisesti nähdä kauas. Jos tarvitaan myös hyvää kaukonäköä, hankkii työntekijä itse esim. moniteholasit.
- 7.9. Erityistyölasit tulee uusida tarvittaessa näön, työn asettamien näkövaatimusten tai voimakkuuden muuttuessa. Erityistyölasien tarve arvioidaan jokaisella uusimiskerralla erikseen. Kulumisesta johtuvan uusinnan aikarajan määrittää TA (tarvittaessa yhdessä henkilöstön edustajan kanssa)

8. Piilolasit

Piilolasit ainoina yleislaseina erityistyölasiasiassa

Piilolaseja ei poikkeustapauksia lukuun ottamatta ole tarkoitettu jatkuvaan käyttöön tai henkilön ainoiksi näkemisen apuvälineiksi. Tulehdus tms. tilanne saattaa aiheuttaa väliaikaisen esteen piilolasien käytölle. Henkilöllä tulisi olla myös normaalit lasit tällaisia tilanteita varten. Tästä syystä piilolaseja ei suositella hyväksyttäväksi erityistyölasiasiassa ainoiksi käytössä oleviksi yleislaseiksi.

Piilolasit erityistyölaseina

Edelliseen kohtaan viitaten piilolaseja ei suositella hyväksyttäväksi erityistyölaseiksi siitä syystä, että ajankohtina, jolloin henkilö on estynyt käyttämästä piilolaseja, hän ei voisi käyttää myöskään etl-piilolasejaan ja olisi näin ollen estynyt tekemästä työtään.

Erityistyölasit rakennettuna piilolasien kanssa käytettäväksi

Viitaten edelleen samaan perusteluun; piilolasien kanssa käytettäväksi tarkoitetut erityistyölasit ovat käyttökelvottomat kun henkilö on estynyt käyttämästä piilolaseja. Tästä syystä piilolasien kanssa käytettäväksi rakennettuja erityistyölaseja ei suositella hyväksyttäväksi.

Poikkeustapaukset

Jos henkilöllä on piilolasien jatkuvaa käyttöä vaativa silmäsairaus, suuri anisometropia tai isot vinosuuntaiset hajataitteisuudet, voidaan piilolaseja tai niiden päälle rakennettavaa erityistyölasiratkaisua suositella tapauskohtaisesti.

9. Etätyö

Etätyö on lisääntynyt voimakkaasti näyttöpäätteen kanssa työskentelevien henkilöiden keskuudessa. Etätyötä voidaan tehdä joko osa- tai kokoaikaisesti työnantajan kanssa sopien. Työnantaja päättää etätyöntekijöiden osalta miten erityistyölasien, kotitoimiston kalusteiden ja tarvittavien työvälineiden hankintaan suhtaudutaan.

Jos etätyö on kokoaikaista, on mahdollisesti tarvittavat erityistyölasit suunniteltava kotitoimiston mittojen mukaan. Työnantaja voi päättää kenen kustannettavaksi mahdolliset ergonomiamuutokset jäävät. Työnantajaa ei kuitenkaan voida velvoittaa hankkimaan esim. tarvittavia toimistokalusteita.

Jos etätyö on osa-aikaista ja työnantaja on osoittanut työntekijälle varsinaisen työpisteen omista tiloistaan, on erityistyölasit suunniteltava pääsääntöisesti työnantajan tarjoaman työpisteen mittojen mukaan. Työnantaja voi päättää huomioidaanko myös kotitoimiston mitoitusta lasien hankinnassa vai jääkö siellä näkeminen työntekijän itsensä järjestettäväksi.

Kummankin tapauksen kohdalla työnantaja voi päättää haluaako kustantaa mittauskäynnin työntekijän kotona vai demonstroidaanko kotitoimiston mitat esim. työpaikalla.